

Azərbaycan və Çin: yeni dövrün iqtisadi dialoqu

Azərbaycan və Çin arasında qurulan iqtisadi dialoq sadəcə ikitərəfli ticarət və investisiya münasibətlərindən ibarət deyil. Bu, global iqtisadiyyatın reallıqları və regionda dayanıqlı inkişaf perspektivləri ilə sıx bağlı olan yeni əməkdaşlıq modelidir. Prezident İlham Əliyevin Tiencin görüşündə verdiyi mesajlar göstərdi ki, Azərbaycan və Çin hər iki tərəf üçün strateji əhəmiyyət kəsb edir: Çin üçün Azərbaycan etibarlı tranzit və enerji tərəfdaşı, Azərbaycan üçün isə Çin güclü iqtisadi partnyor və texnologiya transferi mənbəyidir. Bu əməkdaşlıq həm də ölkəmizin bilik, innovasiya və logistika mərkəzi iqtisadi strategiyası ilə dəstəklənir.

Yeni global iqtisadi reallıqlar və Azərbaycan

Son illər dünya iqtisadiyyatında davamlı artım müşahidə olunur. Beynəlxalq Valyuta Fondunun (BVF) 2025-ci ilin iyulunda açıqladığı "Global İqtisadi İcmal"a görə, global iqtisadi artım 2025-ci ildə 3 faiz, 2026-cı ildə isə 3,1 faiz olacaq. Lakin bu göstərici pandemiyadan əvvəlki orta səviyyədən (2017–2018: 3,7 faiz) aşağıdır və global iqtisadiyyatın uzunmüddətli davamlılığını tam təmin etmir. Artımın keyfiyyəti və dayanıqlığı isə sual doğurur. BVF-in qiymətləndirməsinə görə, global iqtisadi sabitlik əsasən fiskal stimullar, ticarət kompromisləri və müvəqqəti tədbirlər vasitəsilə qorunur. İqtisadi ədəbiyyatda bu proses "ön yüklənmə" (front-loading) adlandırılır və iqtisadiyyatın əsasən situativ qərarlar və qısamüddətli tədbirlər hesabına artdığını göstərir.

Regionlar üzrə iqtisadi vəziyyət də fərqlidir. Asiya regionunda iqtisadi artım sönməkdədir: BVF-ə görə, Asiyada 2024-cü ildə 5,3 faiz olan artım 2025-ci ildə 5,1 faizə, 2026-cı ildə isə 4,7 faizə enəcək. Avropa və ABŞ-da isə iqtisadi artım daha aşağıdır və 2025–2026-cı illərdə 2 faizdən az olacağı gözlənilir. Bu isə global iqtisadi artımın daha çox regionlararası balanssızlıq və qısamüddətli stimullara bağlı olduğunu deməyə əsas verir.

Eyni zamanda Avropa İttifaqı uzun illər global iqtisadiyyatda normativ güc kimi çıxış etsə də zəif iqtisadi artım, əhalinin yaşlanması, texnoloji geriləmə və "Yaşıl razılaşma"-nın sənaye xərclərini artırməsi nəticəsində onun təsir imkanları məhduddlaşır. ABŞ və Çinlə müqayisədə Avropa innovasiya və rəqabət qabiliyyətində geridə qalır, sənaye istehsalı isə digər regionlara miqrasiya edir. Bu fonda Çin texnologiya, enerji və ticarət sahəsində artan gücü ilə global iqtisadi balansda yeni liderlik mövqeyini möhkəmləndirir. Nəticədə Avropa daha çox adaptasiya edən aktora çevrilir və global transformasiya şəraitində ciddi çağırışlarla üz-üzə qalır.

Beynəlxalq investisiya və ticarət axınları da qeyri-sabitdir. Məsələn, Asiyada texnologiya və istehsal sahələrində artım davam etsə də ticarət gərginlikləri və enerji qiymətlərində dəyişkənlik iqtisadiyyatın uzunmüddətli böyüməsi perspektivlərini məhduddlaşdırır. Nəticədə global iqtisadiyyatda hazırkı artımın gələcəkdə qəfil daralma ilə əvəzlənməsi riski yüksəkdir.

Mövcdə global iqtisadi fonda Azərbaycan dayanıqlı və şaxələnmis iqtisadi modelini uğurla formalaşdırır. Bir tərəfdən ölkəmiz "təmiz enerji" ixracatçısına çevrilir, regional və global tranzit, logistika və innovasiya mərkəzi kimi mövqeyini gücləndirir. Bununla Orta Dəhliz və Şimal – Cənub marşrutları üzrə yükdaşıyıcılar artır, tranzit müdirləri isə əhəmiyyətli qisalı. Eyni zamanda Ələt Beynəlxalq Dəniz Limanı Azərbaycanın Avrasiya nəqliyyat şəbəkəsində strateji mərkəzə çevrilməsinə töhfə verir. Beləliklə, zəngin enerji resursları və tranzit potensialı ölkəni global enerji bazasında strateji oyunçuya çevirir, Asiya və Avropa bazarlarına enerji-logistika təminatını asanlaşdırır.

Digər tərəfdən, iqtisadiyyatda müşahidə olunan şaxələnmə ölkənin sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının mərkəzi elementinə çevrilir. Nazəri baxımdan şaxələndirmə iqtisadi dayanıqlığın təmin olunması, resurslardan səmərəli istifadənin artırılması və global bazarlarda dəyişkənlik risklərini azaldılması üçün mühüm amil hesab olunur. Azərbaycan təcrübəsi göstərir ki, dövlətin məqsədyönlü siyasəti nəticəsində bu yanaşma praktiki addımlarla təsdiqlənməkdədir.

İlk olaraq, investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması şaxələndirmə prosesinin əsas hərəkətverici qüvvəsidir. Bu, həm yerli, həm də xarici investorların iqtisadiyyatına inamını artırır, qeyri-neft sektorunda istehsal güclərinin və ixrac potensialının artmasına səbəb olur. Bununla yanaşı, yeni texnologiyaların tətbiqinə dəstək istehsal səmərəliliyini yüksəltmiş, yüksək əlavə dəyərli məhsulların istehsalına şərait yaratmışdır. Bu isə yalnız daxili bazarın deyil, xarici bazarlarda da rəqabət qabiliyyətinin möhkəmlənməsinə xidmət edir.

İkinci mühüm istiqamət sahibkarlığın təşviqi ilə bağlıdır. Vergi göstəriciləri, subsidiyalar, kredit dəstəyi və digər mexanizmlər biznes mühitini daha əlverişli hala gətirir, nəticədə özlə sektorun iqtisadiyyatda rolu əhəmiyyətli dərəcədə artır. Bu proses həm də məşğulluğun yüksəlməsinə, sosial rifahın genişlənməsinə və inklüziv inkişafın təmin edilməsinə mühüm təsir göstərmişdir.

Üçüncü aspekt ixrac potensialı ilə bağlıdır. Qeyri-neft sektorunda istehsalın və ixrac bazarlarının coğrafiyasının genişlənməsi Azərbaycanın global iqtisadi sistemə daha dərin inteqrasiyasına imkan yaradır. Bu, ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyini möhkəmləndirir və rəqabətqabiliyyətli məhsulların dünya bazarlarında mövqeyini gücləndirir.

Nəticə etibarilə 2021–2024-cü illərdə qeyri-neft sektorunda orta hesabla 6,7 faiz artım qeydə alınmışdır ki, bu da Azərbaycan iqtisadiyyatında şaxələndirmə və dayanıqlıq proseslərinin dərinləşdiyini təsdiqləyir. Bu göstərici həm də iqtisadi nəzəriyyədə təsdiqlənmiş "davamlı artımın əsas şərti diversifikasiya və institusional dayanıqlıdır" tezisini Azərbaycan nümunəsi ilə praktik şəkildə əsaslandırır.

Beləliklə, qeyri-neft sektoru təkə iqtisadi inkişafın struktur transformasiyası deyil, həm də global qeyri-sabitlik şəraitində ölkənin iqtisadi dayanıqlığının təmin olunmasında strateji təməl rolunu oynayır. Bu model Azərbaycanı regionda sabit və etibarlı iqtisadi güc mərkəzi kimi mövqələndirir, uzunmüddətli perspektivdə isə milli iqtisadiyyatın global dəyər zəncirinə daha səmərəli inteqrasiyasına zəmin yaradır.

Asiyanın Azərbaycan üçün önəmi

Ölkəmizin dayanıqlı və şaxələnmis iqtisadi modelə keçidi, eləcə də qeyri-neft sektorunun inkişafı global və regional iqtisadi əlaqələrdə yeni imkanlar yaradır. Bu, xüsusilə Çin və digər Asiya ölkələri ilə iqtisadi əlaqələrin strateji əhəmiyyətini artırır. Bütövlükdə Asiya regionu Azərbaycanın tranzit marşrutları və investisiya imkanları baxımından əsas tərəfdaşlarıdır və ölkəmizin global iqtisadi təsirlərə müqavimətini gücləndirir. Qeyd edək ki, Asiya regionu dünya iqtisadiyyatında aparıcı rol oynasa da region daxilində ölkələrin təsir gücü, global iqtisadi inteqrasiyası və institusional dayanıqlığı kəskin şəkildə fərqlənir. Bu mənada xüsusilə iki ölkə – Çin və Hindistan müqayisə üçün diqqətləyiq nümunələrdir. Hər iki ölkələrin iqtisadiyyatı yüksək artım templərinə malik olsa da onların dünya iqtisadiyyatına təsir imkanları fərqlidir.

Çin global dəyər zəncirlərinin lokomotivi hesab olunur. İxracın coğrafi şaxələnməsi, ABŞ–Çin tariflərinin azalması və daxili fiskal stimullar iqtisadiyyatın böyüməsinə mühüm töhfə verir. Çinin yüksəlişi "mərkəz–periferiya" (core-periphery) nəzəriyyəsi çərçivəsində şərh oluna bilər: Çin əvvəl periferiyada yerləşirdi (az inkişaf etmiş, resurs ixrac edən ölkə idi), lakin son 30 – 40 ildə sürətli sənayeləşmə, texnoloji inkişaf və global ticarətdə artım sayəsində mərkəzə yaxınlaşır. Artıq o, dünya iqtisadi sistemində mərkəz (core) statusunu möhkəmləndirərək texnologiya, sənaye istehsalı və ixrac yönümlü sektorlarda dünya iqtisadiyyatının əsas mənbəyinə çevrilir. Bu proses daxili artımla yanaşı, global tədarük zəncirinin sabitliyini də təmin edir.

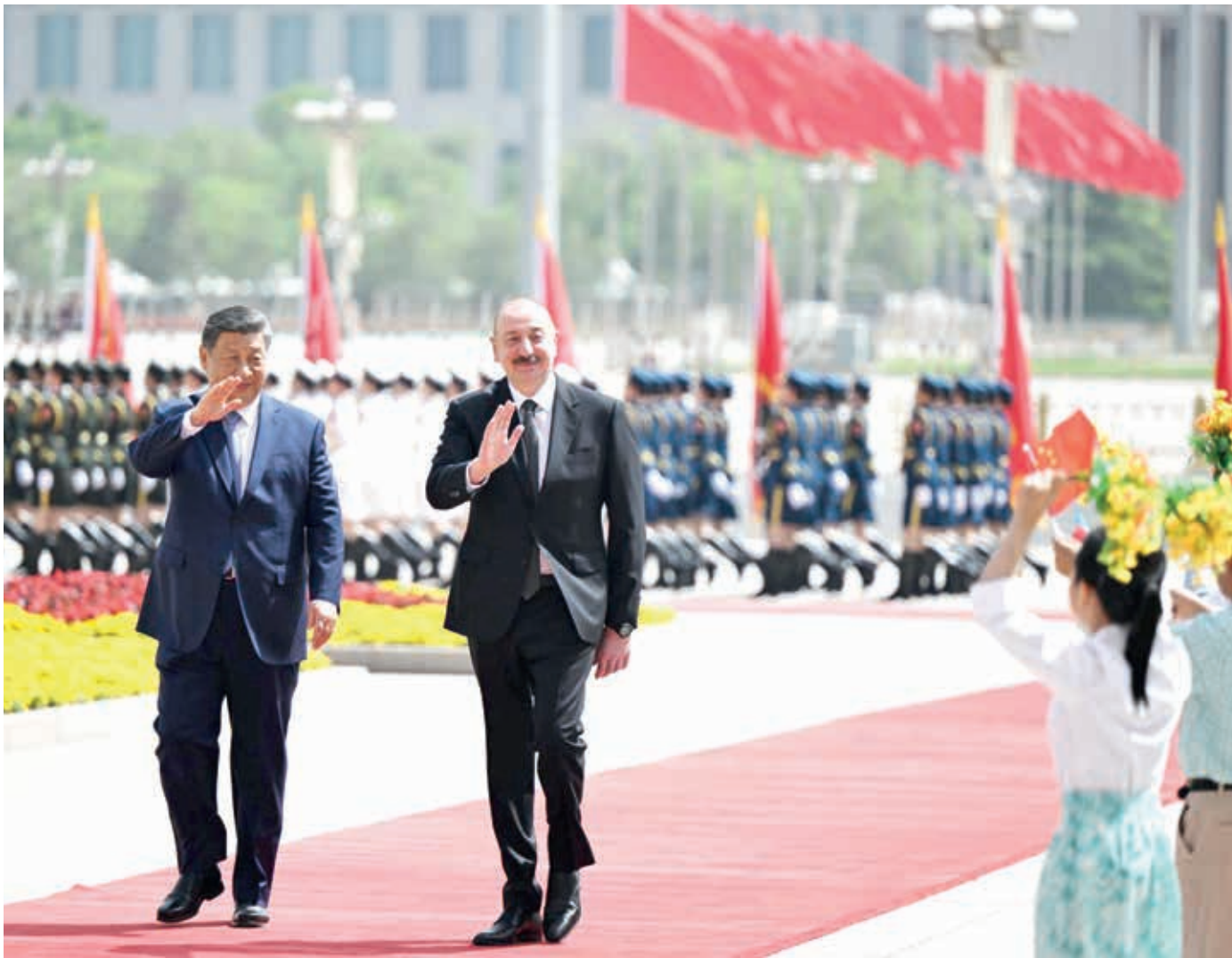
Çinin iqtisadi modelini Yeni Struktur iqtisadiyyat (New Structural Economics) konsepsiyası da aydın izah edir. Dövlətin iqtisadiyyatda fəal rolu, infrastruktur-investisiya siyasəti və strateji sənaye dəstəyi uzunmüddətli artımın bazasını formalaşdırır. Bu siyasət Çini global "artım mühərrikinə" çevirib. Çin yalnız Asiya ölkələri ilə deyil, həmçinin Afrika və Qlobal Cənubdakı digər dövlətlərlə də aparıcı iqtisadi əməkdaş kimi çıxış edir. 2024-cü ildə Çin – Afrika ticarət dövriyyəsi rekord səviyyəyə – təqribən, 295,6 milyard ABŞ dollarına çataraq, özünün həmin regiondakı iqtisadi mövqeyini daha da möhkəmləndirmişdir.

Digər Asiya ölkəsi olan Hindistan iqtisadiyyatı artım nümayiş etdirsə də zəif inteqrasiya ilə səciyyələnir. BVF-ə görə Hindistanda iqtisadi artım 2025 və 2026-cı illər üçün 6,4 faiz səviyyəsində olacaq. Lakin bu artım daha çox daxili istehlak hesabına formalaşır (təxminən 60 – 64 faiz), ixrac və investisiya komponentlərinin payı aşağıdır. Səbəb odur ki, Hindistan hələ də struktur zəifliklərlə üz-üzədir: infrastruktur çatışmazlığı, institusional islahatların ləngiməsi və istehsal sektorunun rəqabət qabiliyyətinin aşağı olması əsas faktorlardan hesab olunur. Buna görə də Hindistan da iqtisadiyyatın hətta sürətlə artması belə onun dünya iqtisadiyyatında təsir gücünü artırır.

Bu vəziyyət "asılı inkişaf" nəzəriyyəsi ilə izah oluna bilər. Hindistanda iqtisadi artım əsasən daxili tələbat əsasında formalaşır, lakin global dəyər zəncirinə zəif inteqrasiya səbəbindən ölkə "periferiya" mövqeyində qalır. Bu, həm də region ölkələrinin Hindistanla iqtisadi əməkdaşlığa marağının nisbətən aşağı olmasına gətirib çıxarır. Məsələn, Çin–ASEAN qarşılıqlı ticarət münasibətləri kəskin artır, ticarət dövriyyəsi təxminən 1 trilyon ABŞ dolları səviyyəsinə çatmışdır. Hindistan və ASEAN ölkələri arasında mal ticarətinin həcmi isə təqribən 123 milyard ABŞ dolları olmuşdur. Bu fərq göstərir ki, Hindistanın regional ticarətdə rolu ASEAN üçün hələ nisbətən azdır və Hindistanın ASEAN iqtisadiyyatı üzərində ticarət təsiri hələ ki, məhdudd olaraq qalır.

Hər iki ölkə nümunəsi onu deməyə əsas verir ki, Azərbaycanın iqtisadi strategiyası baxımından Asiya ölkələrinin fərqli rol xüsusi vurğulanmalıdır. Çin Azərbaycanın həm ticarət, həm də "Orta Dəhliz" (Middle Corridor) layihəsi çərçivəsində əsas tərəfdaşlarından biridir. Bu dəhliz Azərbaycanı Çin ilə Avropa arasında strateji tranzit mərkəzə çevirir. Çin iqtisadiyyatının böyüməsi Azərbaycanın nəqliyyat-logistika xidmətlərinə tələbi artırır və region üçün yeni iqtisadi imkanlar yaradır.

Hindistanla isə Azərbaycanın iqtisadi əlaqələri məhdud xarakter daşıyır. Bunun səbəbi yalnız coğrafi məsafə deyil, həm də Hindistan iqtisadiyyatının daxili struktur xüsusiyyətləri ilə bağlıdır. Hərçənd ki, Hindistanda son illər iqtisadi artım sürətlənir, lakin yüksək yoxsulluq səviyyəsi, məhdud infrastruktur və dayanıqsız sahələrdən (əsasən xidmət sektoru və aşağı dəyərli istehsal) asılılıq onun xarici iqtisadi əlaqələrinə zəiflədir. Bu amillər Hindistanı Azərbay-

canın malik olduğu dayanıqlı, şaxələnmis və yüksək infrastruktur potensialına əsaslanan iqtisadiyyatla səmərəli ticarət-iqtisadi əməkdaşlıq qurmaq imkanlarından məhrum edir. Hindistan Azərbaycan üçün potensial bazar olaraq qalır.

Nəzəri müstəvidə bu vəziyyət "mərkəz – periferiya" (core – periphery) modeli ilə izah oluna bilər. Azərbaycanın regional miqyasda formalaşdırdığı dayanıqlı, şaxələnmis və yüksək infrastruktur potensialına malik iqtisadiyyat "core" statusunun göstəricisidir. Hindistan isə daxili sosial-iqtisadi problemləri və institusional qeyri-sabitliyi səbəbindən hələ də "semi – periphery" mövqeyindədir. Beləliklə, asimmetrik iqtisadi struktur iki ölkə arasında əməkdaşlığın dərinləşməsinə mane olur: Azərbaycanın yüksək infrastruktur və sabitliyə əsaslanan iqtisadi modeli ilə Hindistanın zəif institusional daşıqlar üzərində qurulmuş inkişaf trayektoriyası uyğun gəlmir.

Nəticə olaraq Çin və Hindistan təcrübəsi sübut edir ki, iqtisadi artımın sürəti təkcə şaxələnmə global güc statusu üçün yetərlidir deyil. Qlobal təsir imkanlarını müəyyən edən əsas amillər institusional dayanıqlıq, infrastruktur səviyyəsi və dəyər zəncirinə dərin inteqrasiyadır. Bu kontekstdə Çin strateji tərəfdaşlıq üçün daha əlverişli mövqeyə malikdir.

Çinin iqtisadi təkamülü

Son onilliklərdə Çin dünya iqtisadi sistemində "səadə istehsal bazası" statusundan çıxaraq keyfiyyət və innovasiya yönümlü inkişaf modelinə keçid etmişdir. Statistik göstəricilərə görə, Çin dünya iqtisadiyyatının artımına təxminən 30 faizdən çox töhfə verərək global iqtisadi dinamikanın mühüm lokomotivi olmuşdur. Sənaye istehsalının həcmi üzrə lider mövqedə olan ölkə dünya istehsalının 1/3-ini təmin edir. Çinin sosial-iqtisadi inkişafında orta sinfin artımı xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Belə ki, "World Data Lab"-ın hesablamalarına görə, hazırda ölkədə 900 milyon nəfərlik orta sinif mövcuddur və bu rəqəmin 2030-cu ilə qədər 1,2 milyardla çatacağı gözlənilir. Bu dinamika daxili tələbat bazasının sürətlə genişlənməsinə göstərir.

Çin həm də texnologiya və innovasiya sahəsindəki nailiyyətləri ilə diqqət çəkir. Son 20 ildə ölkə iqtisadi inkişafını daha çox sənaye istehsalı və texnologiya ixracı üzərində quraraq "global istehsal mərkəzi" rolunu gücləndirib. Hazırda AR-GE xərclərinin ÜDM-də payı 2,7 faiz, qiymətləndirmələrə görə yüksək texnologiyalı malların ixracında payı isə 30 faizi ötür. Çin günəş panelləri, külək turbinləri və elektrik avtomobillərinin ən böyük istehsalatçısına çevrilmiş, global elektrikli avtomobil satışlarının 60-66 faizi məhz Çində reallaşmışdır. Elmi-tədqiqat və inkişaf (R&D) xərclərinə görə Çin ABŞ-dən sonra ikinci yerdədir və süni intellekt, biotexnologiya, kvant texnologiyaları kimi sahələrdə sürətli tərəqqi nümayiş etdirir.

Bununla yanaşı, Çin dünya ticarətinin aparıcı mərkəzlərindəndir. 2024-cü ildə onun ixracı təxminən 3,58 trilyon dollar, idxalı isə 2,59 trilyon dollar olub. Beləliklə, Çin həm ən böyük malların ixracatçısı, həm də dünya üzrə ikinci ən böyük idxalçı statusunu qoruyub. Ölkə RCEP regional Tərəfdaşlıq İqtisadi Tərəfdaşlığı və "Bir Kəmər, Bir Yol" təşəbbüsləri vasitəsilə Asiya, Afrika və Avropada geniş iqtisadi əlaqələr qurmuş, bu isə yuani altıncı ən çox istifadə olunan valyuta etmişdir.

İnfrastruktur və sosial inkişaf göstəriciləri də diqqətləyiqdir. Ölkə əhalisinin 67 faizi şəhərlərdə yaşayır, bu isə daxili xidmətlər sektorunun genişlənməsinə şərait yaradır. Nəqliyyat sahəsində Çin 48 min kilometrden çox uzunluğa malik sürətli dəmiryolu şəbəkəsi ilə dünya lideridir. Rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişaf tempi də sürətlidir və növbəti illərdə onun cəmi iqtisadiyyatda payının davamlı artacağı gözlənilir.

Bütün bu göstəricilər təsdiq edir ki, Çin global iqtisadiyyatın sadəcə "istehsal bazası" olmaqdan çıxaraq innovasiya, texnologiya və yaşıl inkişaf mərkəzinə çevrilməkdədir. Daxili bazarın genişlənməsi, beynəlxalq

iqtisadi təşəbbüslərdə fəal iştirakı və texnoloji nailiyyətləri onun global iqtisadi artımda aparıcı mövqeyini daha da gücləndirir.

Azərbaycan–Çin iqtisadi körpüsü

Azərbaycan və Çin arasında iqtisadi əlaqələr son illərdə sabit inkişaf və strateji dərinləşmə fonunda yüksələn xətlə inkişaf edir. 2024-cü ilin yekunlarına görə, ticarət dövriyyəsi təxminən 3,74 milyard ABŞ dolları təşkil etmiş və Çin Azərbaycanın xarici ticarət tərəfdaşları arasında dördüncü yerdə qərarlaşmışdır. Bu dinamika klassik "müqayisəli üstünlüklər nəzəriyyəsi" ilə izah oluna bilər: Azərbaycan təbii resurslarda, Çin isə istehsal gücü və texnologiyada nisbi üstünlüyə malikdir.

Azərbaycanın Çinə ixracı əsasən enerji və kimya məhsullarından ibarət olsa da, idxal maşın-mexanika, elektronika və nəqliyyat vasitələri ilə xarakterizə edilir. Bu qarşılıqlı asılılıq "həcm və struktur ticarət nəzəriyyəsi" baxımından tərəflərin fərqli ixtisaslaşmasını və bir-birini tamamlayan iqtisadi əlaqəsinə təsdiqləyir. Ticarət balansının mənfii olması qısamüddətli disbalans kimi görünərsə də Çinin Azərbaycana yatırdığı sərmayələr bu boşluğu kompensasiya edir. Belə ki, 1995-ci ildən bəri Çindən Azərbaycana yönələn sərmayələrin həcmi təxminən 931 milyon ABŞ dolları olmuşdur. Bu investisiyalar əsasən neft-kimya və bərpaolunan enerji sahələrinə yönəlmişdir. Xarici birbaşa investisiya formatında reallaşan bu kapital axınları yalnız istehsal potensialını artırır, həm də tədrii balansında cari hesab kəsirini qismən tarazlaşdırmaq imkanına malikdir.

Əlaqələrin digər strateji istiqaməti nəqliyyat və logistika sahəsidir. Çindən Azərbaycana bərpaolunan enerji potensialı son illə 86 faiz artaraq 378 min tona çatmışdır. Bu artım Azərbaycanın tranzit potensialının və beynəlxalq ticarətdə əlaqələndirici rolunun möhkəmləndiyini göstərir. Burada Qlobal Dəyər Zənciri Nəzəriyyəsi əsas analitik çərçivə kimi çıxış edir: Azərbaycan beynəlxalq ticarətin mühüm haqqası olaraq Şərq – Qərb istiqamətində malların hərəkətində kritik körpü rolunu oynayır.

İnfrastruktur sahəsində əməkdaşlıq isə yalnız tranzit imkanlarının artması ilə məhduddlaşmır. Bu əməkdaşlıq həm də "yaşıl enerji", innovasiya və texnologiya transferi üçün institusional bünövrə yaradır ki, bu da "dayanıqlı inkişaf modeli"-nin regional kontekstdə tətbiqi kimi qiymətləndirilə bilər. Azərbaycanın bərpaolunan enerji potensialı ilə Çinin texnologiya və maliyyə imkanlarının sintezi gələcəkdə yeni enerji marşrutlarının və "yaşıl körpü"lərin formalaşmasına zəmin yaradır.

Nəticə etibarilə Azərbaycan–Çin əməkdaşlığı ticarət artımı, sərmayələr və infrastruktur inkişafı ilə bir-birini tamamlayaraq uzunmüddətli strateji sinerji yaradır. Bu əlaqələr "iqtisadi şaxələnmə" və "strateji tərəfdaşlıq nəzəriyyələri" fonunda təhlil edildikdə aydın olur ki, Azərbaycanın resurs potensialı, Çinin texnoloji üstünlükləri və regional infrastruktur imkanlarının birləşməsi ölkənin iqtisadi mövqeyini həm regional, həm də global müstəvidə gücləndirir.

Çinlə əməkdaşlığın perspektivləri

Çin son illərdə global texnoloji liderliyini möhkəmləndirərək süni intellekt, elektrikli nəqliyyat, kvant hesablamə, dron texnologiyaları və batareya istehsalı kimi sahələrdə üstün mövqeyə yüksəlmişdir. Avstraliyanın Strateji Siyasət İnstitutunun "Critical Technology Tracker" hesabatına görə, Çin 44 strateji texnologiyadan 37-də lider mövqedədir. Dünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının 2024-cü il hesabatında isə Çin dünya üzrə ən çox elmi-texnoloji klasterə sahib ölkə kimi təqdim olunur. Şençjen – Honkong – Qvanjou, Pekin və Şanxa – Suçjou bölgələri bu baxımdan xüsusi önəm daşıyır. Bundan əlavə, Çin dünya üzrə ən çox patent müraciəti edən ölkədir ki, bu da "Huawei" və digər texnologiya nəhənglərinin global rəqabət gücünü nümayiş etdirir.

Azərbaycan öz növbəsində rəqəmsal iqtisadiyyatı milli inkişaf strategiyasının prioriteti kimi müəyyən etmişdir. Startup ekosistemlərinin dəstəklənməsi, innovasiya mərkəzlərinin qurulması və texnologiya transferi vasitəsilə iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, dayanıqlılığın artırılması və global rəqabət gücünün möhkəmləndirilməsi istiqamətində siyasət yürüdüldür. Çinlə əməkdaşlıq bu prosesin əsas hərəkətverici qüvvələrindən biridir: Azərbaycan üçün rəqəmsal suverenliyin möhkəmlənməsi və şaxələndirmə siyasətinin gücləndirilməsi, Çin üçün isə Avrasiya bazarında yeni texnologiyaların tətbiqi və məhsul-modellərin uyğunlaşdırılması imkanı yaradır.

Eyni zamanda Azərbaycan və Çin arasında möhkəmlənən iqtisadi əməkdaşlıq Prezident İlham Əliyevin strateji baxışının tərkib hissəsi kimi global iqtisadi idarəcədə yeni modelin formalaşmasına xidmət edir. Çin kapitalı, texnologiyası və bazar şəbəkələrinin Azərbaycanın iqtisadi sistemə inteqrasiyası ölkənin uzunmüddətli inkişaf trayektoriyasını dəyişdirərək onu regionda və global miqyasda daha təsirli oyunçuya çevirir.

Prezident İlham Əliyevin strateji yanaşması əməkdaşlığın bir neçə istiqamətində prioritetləşdirilməsini şərtləndirir. İlk olaraq, kapital axınlarının şaxələnməsi kənd təsərrüfatı, logistika, turizm və yüksək texnologiyalar üçün yeni maliyyə resurslarının yaranmasına imkan verir. Bu, iqtisadiyyatın elmi-texniki bazasının möhkəmlənməsinə və maliyyə dayanıqlılığının artmasına xidmət edir. İkinci istiqamət rəqabətli dəyər zəncirinə qoşulmadır. Azərbaycanın tranzit potensialı yalnız daşınma ilə məhduddlaşmamalı, istehsal və emal mərkəzinə çevrilməklə yeni şəbəkə sisteminin formalaşmasına imkan yaratmalıdır. Çin şirkətlərinin regionda tətbiq etdiyi istehsal modelləri Azərbaycanda məşğulluğun, ixrac gəlirlərinin və texnoloji bilik transferinin artmasına şərait yaradır.

Üçüncü istiqamət maliyyə inteqrasiyasıdır. Çinlə əməkdaşlıq Asiya İnfrastruktur İnvestisiya Bankı və İpək Yolu Fondu kimi qurumlarla tərəfdaşlığı gücləndirərək iri infrastruktur layihələrinin maliyyələşməsinə asanlaşdırır. Bununla yanaşı, Çin yuanının beynəlxalq ticarətdə artan rolu gələcəkdə Azərbaycanın valyuta səbətinin şaxələndirilməsinə və maliyyə risklərinin daha effektiv idarə olunmasına şərait yaradır.

Dördüncü istiqamət texnoloji tərəqqi və innovasiyadır. Çin süni intellekt, 5G və "yaşıl enerji" texnologiyalarında lider mövqeyə sahib olaraq Azərbaycanın innovasiya yönümlü iqtisadi modelə keçidini sürətləndirir. Bu əməkdaşlıq ölkəni yalnız tranzit qovşağı deyil, həm də regionda "texnoloji meydan"a çevirə bilər.

Nəhayət, rəqabət üstünlüyünün gücləndirilməsi xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Gürcüstan və Qazaxıstan daha çox tranzit funksiyasına fokuslandığı halda, Azərbaycan enerji, logistika və istehsal sintezini təqdim etməklə özünəməxsus mövqeyini möhkəmləndirir. Beynəlxalq proqnozlara görə, 2030-cu ilə qədər Çinin global iqtisadi artıma töhfəsi əhəmiyyətli dərəcədə artacaq və global dinamikanın formalaşmasında həlledici rol oynayacaq. Azərbaycanın bu böyümə dalğasına vaxtında qoşulması ölkəyə yeni bazarlara çıxış imkanı yaradacaq, milli iqtisadi model isə çevik, innovativ və rəqabətə davamlı əsasda inkişaf edəcək.

Nəticə etibarilə Çinlə strateji əməkdaşlıq Azərbaycan iqtisadiyyatının modernləşməsinin əsas lokomotivlərindən biri olmaqla yanaşı, ölkənin yeni global iqtisadi reallıqlara adaptasiyasını da sürətləndirir. Geoiqtisadi rəqabətin, texnoloji transformasiyanın və "yaşıl keçid"-in müəyyən edici rol oynadığı hazırkı şəraitdə bu əməkdaşlıq Azərbaycanı yalnız regional tranzit mərkəzi deyil, həm də global iqtisadi sistemdə innovasiya yönümlü, rəqabətə davamlı dayanıqlı ölkə kimi mövqələndirir.

Şaiq ADIGÖZƏLOV, iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru